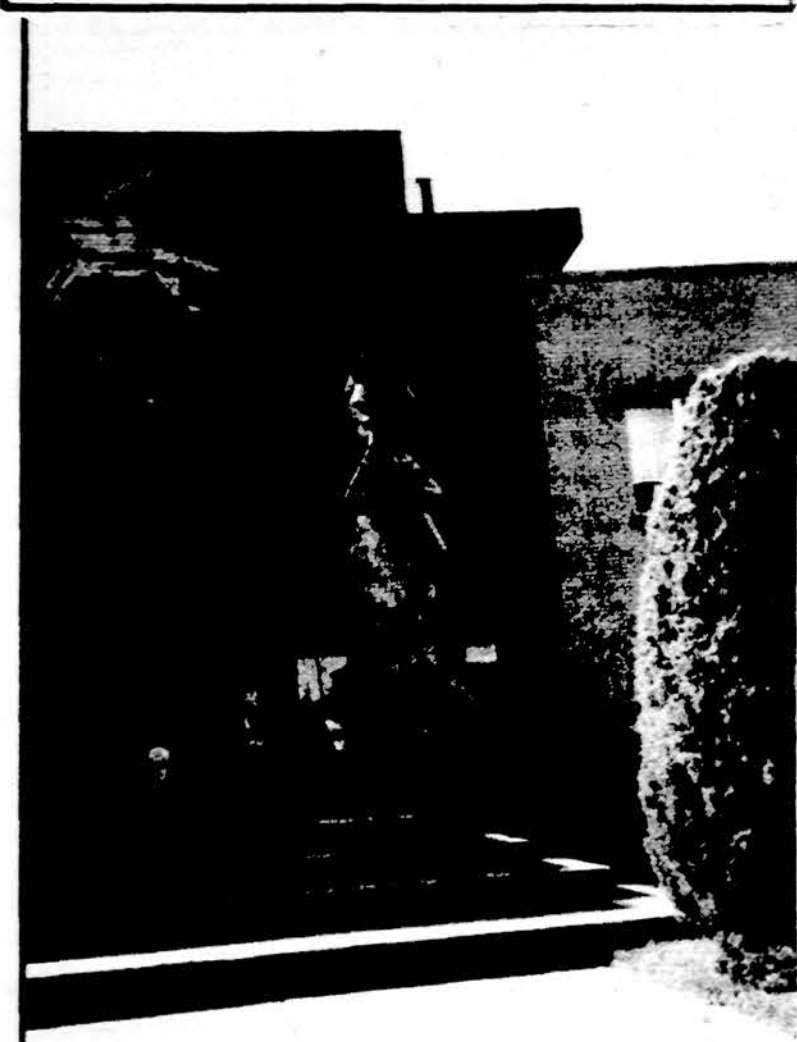

KERTINĖ PARAŠTĖ

Laisvės kovų paminklas prie Jaunimo centro Čikagoje

Jaunimo centrui Čikagoje keturiasdešimt metų

Ne tik čikagiečiai, bet ir visa išeivija turėtų būti dėkinga laimingam sutapimui, kad lietuviai jėzuitai pastoviai apsigyveno Čikagoje 1948 metais. Pirmiausia nusipirkę nedidelį namą 8101 Champlain Avenue, jie įkūrė čia savo provincijos centro tremtyje. 1949 metais pradėjus lietuviams beveik masiškai iš Vokietijos į Ameriką vykti, ir jėzuitų darbų apimtis didėjo. Tuomet jie pamatė, kad tie jų namai yra darbu nebeįtęgūs, be to, per toli nuo didesnių lietuvių kolonijų. Todėl 1950 metais Čikagoje buvo nupirkti didesni namai Šv. Kryžiaus parapijos ribose. Kun. Anicetas Linkus, Šv. Kryžiaus parapijos klebonas, buvo didelis jėzuitų darbų rėmėjas.

Nors tuose namuose buvo galima įrengti tik mažą koplyčią bei vieną kitą kambarį susirinkimams, bet jie buvo žymiai erdvesni. Užleidžiant susirinkimams žemutinį aukštą, skaityklą, valgyklą ir zakristiją, buvo galima priglauti kartu net keturias draugijas. Vasarą didesnius susirinkimus buvo galima daryti sodelyje. Galima sakyti, kad tie namai tapo mažu Jaunimo centru. Čia vykdavo draugijų ir organizacijų susirinkimai, čia būdavo planuojamos vasaros stovyklos ir čia buvo renkamas įvairaus pobūdžio pasitarimams. Čia gimė ir Čikagos Jaunimo centro idėja.

Nors tuo metu lietuviai jėzuitai vykdė statybas Montevideo, Urugvajuje, ir Montrealyje, Kanadoje, bet neapleido minties ir Čikagoje darbus pradėti. Tereikėjo tik sklypo ir pinigų, tačiau tu

buvo galima pabaigti žemės pirkimo sutartį. Užuoat paskolines 4.000 dolerių, kaip buvo prašytas, jis dovanavo 5.000 dolerių. Toji dovana įgalino pabaigti žemės pirkimo sutartį.

Turint sklypą, jau buvo galima rimčiau galvoti ir apie statybą. Kadangi centras turėjo tarnauti lietuviškai visuomenei, tad reikėjo jos atskleisti, kokie buvo jos pagrindiniai norai. Vieni norėjo gimnazijos, kiti bendrabučio, dar kiti miltinios salės. Vyskupo Vincento Brizio pageidavimai rado didžiausią pritarmą. Jis primygtinai pabrėžė, kad į statybos planus būtų įtrauktos patalpos Čikagos Aukštesniajai lituanistikos mokyklai. Toji mokykla, vyskupo nuomone, privertinai keliaujanti iš vienos parapijos į kitą, ir gal už metų kitų nebeturėsianti kur prisiglausti. Darbai buvo pradėti, atsižvelgiant į visuomenės pageidavimus, žinoma, neužmirštant ir galimų aukų dydžio.

1956 m. liepos 29 d., dalyvaujant 200 svečių ir šešiolikos įvairių organizacijų atstovams, prasta Jaunimo centro ir viešnuolyno žemė. Tų pačių metų rugpjūčio 23 dieną buvo pradėta Jaunimo centro statyba. Lietuviška spauda ir visuomenė stipriai parėmė lietuviško kultūros centro statybą. 1957 m. spalio 6 d. Jaunimo centras, nors dar negalutinai baigtas, buvo oficialiai atidarytas. Atidarymas buvo didelis džiaugsmo šventė, kurioje dalyvavo apie 800 žmonių ir daugelio organizacijų atstovai. Kai kurie dalyviai labai nustebo, kai pamatė, kad prie garbės stalo sėdėjo ir įvairių tikybų, ir įvairių partinių srovių atstovai. Tačiau tas faktas turėjo pabrėžti, kaip tėvai jėzuitai supranta lietuvių vienybę.

Jaunimo centras – tai sujungtų širdžių ir bendro darbo vaisius. Į jo statybą visų pirma su gausėmis aukomis atėjo senieji ateiviai, kurie dar nebuvo užmiršę lietuviško žodžio ir dainų. Taip pat jungėsi ir naujieji ateiviai, nes reikėjo namų, kur galėtų mokyklos, jaunimo organizacijos ir meninė veikla prisiglausti. Tas bendras darbas laimingai peržengė partijų ir srovių, ir amžiaus ribas. Ir kitados dėl įvairių priežasčių išsiskyrę lietuviai čia vėl padavė ranką savo tautiečiams. Jaunimo centras per daugelį metų dūžė lyg bičių avilys

Jaunimo centras Čikagoje

VANDA DAUGIRDAITĖ-SRUOGIENĖ (1899-1997)

VYTAUTAS A. JONYNAS

Šiomis rūškanomis, polaidžių ir šalnų, dienomis pasisaukė Viešpats į savo gėlynus sunykusią, suvargusią senutę – Vandą Daugirdaitę-Sruogienę. Pasiekusią beveik šimto metų ribą, bet išlikusią neaptemusio proto ir žvirių akių.

Kiekvienas savaip įsivaizduojamą pomirtinę būtį. Bet, jei yra Dausos, kurias mini mūsų tautosaka, nesunku įsivaizduoti, kaip suklegęs, suulbės vėlių suoleliai, išvydę Sruogienės sielą ateinant. Juk, kaip kiekvieno seno žmogaus artimųjų, draugų/draugų būrelis tenai jau senokai viršija jai savo skaičium likusiųjų šioj ašarų pakalnėj ratą. O Vanda Sruogienė buvo toks žmogus, kuris nuolatos tuos velionius prisi-

– jaunimo juoku ir dainomis. Jame ne tik veikė mokyklos, bet vyko seimai, suvažiavimai, konferencijos, Mokslo ir kultūros simpoziumai, repetacijos, koncertai, meno parodos, poezijos šventės, teatrų festivaliai, pokyliai, vestuvės ir daug kitų renginių.

Dabar, minint Jaunimo centro keturiasdešimtmečio jubiliejų, jo reikšmė nesumažėjo, tik gal šiek tiek keičiasi. Jo reikšmė didėja ir jis žinomas ne tik Čikagoje, bet galbūt nemažiau ir Lietuvoje (žinoma, liuanistų tarpe). Mūsų garbės reikalas yra jį tokį išlaikyti. Ir jame sukaupus liuanistinius turtus lengvai neišsivaistyti, bet juos kaupti ir saugoti. Jaunimo centro patalpose veikia institucijos, kurios yra vienintelės išeivijoje: būtent Juozo Žilėvičiaus ir Juozo Kreivėno muzikologijos archyvas, Pasaulio lietuvių archyvas, Pedagoginis institutas ir Lituanistikos studijų ir tyrimų centras. Šios įstaigos yra traukos centrai, kurie traukia ir Lietuvos mokslo darbuotojus. Jeigu nenorime tapti „provincija“, tai šiuos centrus turime būtinai išlaikyti.

Juožas Žygas

mindavo ir primindavo kitiems savo straipsniais, nekrologais. Ne kitaip, kad nuolatos bendraudavo su jais mintimis, jei ne maldomis. Ypačiai savo gyvenimo pabaigoj, kai slėgdavo ją aklinoji senatvės kasdienybė...

Tų nuovargio nuotaukų Vanda Sruogienė nē nemėgindavo slepti. Jos pasigirdavo dusliai jos kalėdiniuos sveikinimus, nors bajoraitiška jos prigimtis draudė jai gaudulingesnius nuopoliuos ir savigailą. Draudė jai ir afišuotis. Neprisimenu, kad ji būtų kada triukšmingai šventusi savo jubiliejus ar skardenusis per spaudą, kaip priimta mūsų bendruomenėse. Jai ir nereikėjo. Iš kiekvieno jos poelgio ar rašinio aiškiai buvo matyti, kad tai moteris, kuri žino savo vertę. Kukli ir pareiginga, inteligentė, ji perėjo savo gyvenimo kelią tvirtu žingsniu ir išdidžiai atlosta galva. Atlikusi savo užduotis, kaip motina ir kaip mokslininkė. Palikusi daugybę darbų, kurie dar ilgai palaikys kitų kartų gyvastį.

Kalbėt man apie Vandą Sruogienę yra podraug lengva ir sunku. Lengva todėl, kad mūsų santykiai išliko visą laiką draugiški, netemdami jokio nesusipratimo debesėlio. Sunku todėl, kad toji mūsų pažintis užsimėgė man, sakytiau, dramatiškai. Niekaž iki tol neteko man sutikti vyresnės kartos moters, kuri būtų paveikusi mane taip stipriai autoritetine savo laikyena bei dvasiniu, vidiniu spinduliu. Keista, tačiau jos akivaizdžiai nesijaučiau anaiptol suvaržytas: veikiau, priešingai – jautais laisvai, nevaržomai, drąsiai. Skatinamas ir palaimomas.

Buvo jos laikysenoj kažkas „aristokratiško“ – kažkoks neslepamas reiklumas sau pačiam ir artimiesiems, bet kartu ir didelė atvirybė žmogiškoms silpnėms ar bent aiškus nenoras moralizuoti. Panašiai turbūt elgdavos garsiosios Paryžiaus salonų damos – atlaidžios daugeliui silpnėms, bet nepakančios takto stokai, veidmainystei ir pilstymui iš tuščio į kiaurą.

Gal tai buvo, kaip dabar pagalvoju, igūdžiai, igyti per ilgus direktoriavimo metus sandūrose su nesubrendėlėmis, bet turinčiomis pripažinti, kad man pajust tą prielankumo gūšį iš Vandos Sruogienės pusės buvo malonu. Kiekviena atveju, niekad nebuvau pajutęs tų jausmų, kai tekdamas „eit pasisveikint“ su tėvų draugų profesorių žmonių tarpe. Po-

A. a. istorike Vanda Daugirdaitė-Sruogienė

nia Vanda kažkaip leido užtikrint savo nišą tarpusavio santykiuos. Nenuostabu, kad tas jų ratas pasimatys toks platus, kai prasidės parengtys jos redaguojamam atsiminimų apie Bali Sruogą sąvadui.

Iš viso su Vanda Sruogiene buvo kur kas lengviau komuniuoti negu su Balia Sruoga, nors profesorių pažinojau nuo seniau ir gerbiau už jo erudiciją, vaizduotės lakumą, o užvis labiau už kandy žodį ir šamojį. Bet poetas lieka poetu. Ūmaus būdo, dideles nuotaukų kaitos ir pasidavimo irracionalių veiksmų protrūkiams žmogumi. Sruogienės atveju, tų kontrastų nebūdavo. Jos temperamentas buvo nepalyginamai nuosaikesnis, lygesnis. Ji buvo kur kas paprastesnė, mažiau linkusi primesti kitiems savo tiesas, nors tuo pačiu metu pažymėtina tvirta savo pasaulėžiūra.

Kaip kiekvienas studentas Kaune, žinojau iš nuogirdų, kad Vanda Sruogienė – valinga moteris, kad ji vienintelė sugebanti suvaldyti rankos mostelėjimu įsisiutusį Sruogą, bet kad tai anaiptol nereikšia, jog ji laikanti profesorių po padu. Žinojau, kad jų santuoka rėmėsi abipuse pagarba ir intelektualine sąveika, kurios pavyzdžiu būdavo cituojama apyskaitė jaunimui „Kas bus, kas nebus, o žemaitis neprazūs“, pasirašyta abiejų vardų /

pavardžių lydinu: Valys Dauga. Tačiau vien ištikus tragiškiems 1943-ųjų metų įvykiams Vilniaus universitete, vokiečiams suėmus ir išgabusius Sruogą į Stutthof'o mirties stovyklą, suvokių jų meilės ryšių stiprybę ir pamaciau, kokia energija ir ryžtingumu yra Dievo apdovanota ponja Vanda. Su koku nirtuliu ir drąsa puolė ji klabenti Gebietskomisaro ir Gestapo viršininkų duris, saukdama jiems į veidą, kad Balyš joks komunistas, joks nusidėjėlis prieš vokiečių tautą, bet paprastas, padorus Lietuvos poetas ir mokslo žmogus.

Visi buvom tada apkvaite ir pasimetę, visi norėjom jai ir Daliai padėti. Skambindavom, teiravomės, net nepagaivojė, kad mūsų pokalbiai gali būti sekami... O ponja Vanda, kaip sužinojau vėliau, ir tada nebuvo praradusi šalto proto. Tuo pat metu, kai ji naršė po okupanto įstaigas, jos sumanymo ir rūpesčio dėka buvo išgabentas ir paslėptas nuo vokiečių akių profesorius Vincas Kreve-Mickevičius. Tada pirmą kartą suvokių, koks platus buvo Sruogų šeimos draugų ir pažįstamų ratas ir kaip p. Vanda natūraliai ir paprastai užmegždavo naujas pažintis ir naujus ryšius.

Nors mūsų šeimos gyveno Kaune tam pačiam žaliakalniui rajone, jos tarpusavyje nedraudavo.

(Nukelta 14 psl.)

Šiame numeryje:

Jaunimo centrui Čikagoje – 40 • A. a. Vanda Sruogienė • Bernardo Brazdžionio 90 metų sukakties šventė Lietuvoje • Japoniška knyga apie Lietuvą • Benedikto Januševičiaus eilėraščiai • Gražiausios 1996 metų lietuviškos knygos • Vasario 16 paroda Internet'e

Bernardas Brazdžionis kaip avangardo poetas

SIGITAS GEDA

Daug kalbėta ir prikalbėta apie jį, kaip apie pranašą, mistiką ir patriotą, rečiau užsimenama apie Brazdžionį — išlaisvintos kalbos, naujų poetinių struktūrų meistą.

Į tradiciją jis tikrai atsiemia, jina yra jo „motina gimdytoja“, tačiau pats poetas, jo savastis — ne ten.

Kas nauja ir kas sena tokio pobūdžio struktūroje? Dėsnis, beje, ne vien poezijos, o ir tikslųjų mokslų: bet kokia nauja struktūra gali rasti tik iš ankstesniųjų.

Eidamas šiuo keliu Bernardas Brazdžionis bene bus atsimušęs į tiesą, kad kiekviena ankstesnė sustingsta į naują formą (Ceslaw Milosz'o mintis). Taigi naujų formų ieškojimas nėra poezijos tikslas. Žmogus, ypač tas, kurio gyvenimas ilgas, spėja patirti, kad niekad tarsi nėra turėjęs vieno tikslo, gyvenęs vieno gyvenimo. Kaip kad viena diena turi begalę rūpestių, taip ir gyvenimas. Ir, regis, didelė nuodėmė kalbėti apie daugybę, bent jau keletą žmoniškųjų identitetų.

Aš klausiau reiškinius gamtos, mažus ir didelius,
Aš klausiau skruzdėlę ant eukalipto lapo,
Aš klausiau miegančią vulkaną St. Helen,
Aš klausiau geizerius šiaurinėje Kalifornijoje...

Tokio pobūdžio gyvenimo, istorijos, gamtos ir rašto „išsardymas“ tęsiasi per visą šimtmečio būrį ir baigiasi vienu ir tuo pačiu atsakymu, jau Biblijoje glūdėjusia tiesa:

Jis vienas buvęs Esantis ir Būsimas,
Jis vienas — akimi nematomas — Gyvenimas, tiesa, įstatymas — Jis vienas valdo reiškinius gamtos, mažus ir didelius, Sukūręs makrokosmosą ir suardęs Mažytį lašą verdančio vandens, Nupūtęs žmogų tartum klevo lapą:

Nelaukdamas rudens.

Šita citata yra iš eilėraščio „Aš klausiau reiškinius gamtos, mažus ir didelius...“, beveik vainikuojančio daugelio dešimtmečių darbų knygoje *Poezijos pilnatvė*, naujai išleistoje jau Lietuvoje 1989 metais (684 psl.).

Bernardo Brazdžionio poetinės dramaturgijos branduolys: makrokosmosą, mažasias mūsų gyvenimo visas, mus pačius — vandens lašą suardo Jis — Senojo ir Naujojo Teisyno Dievas Lėmėjas. Visi žmonių maištai, sukilimai, ieškojimai ir atradimai prisiglaudžia prie Jo ir aprimsta Jame. Kitais žodžiais tariant, kiekvienam sava pradžia ir savas galas... Kaip netoli nuo Ekleziasto!

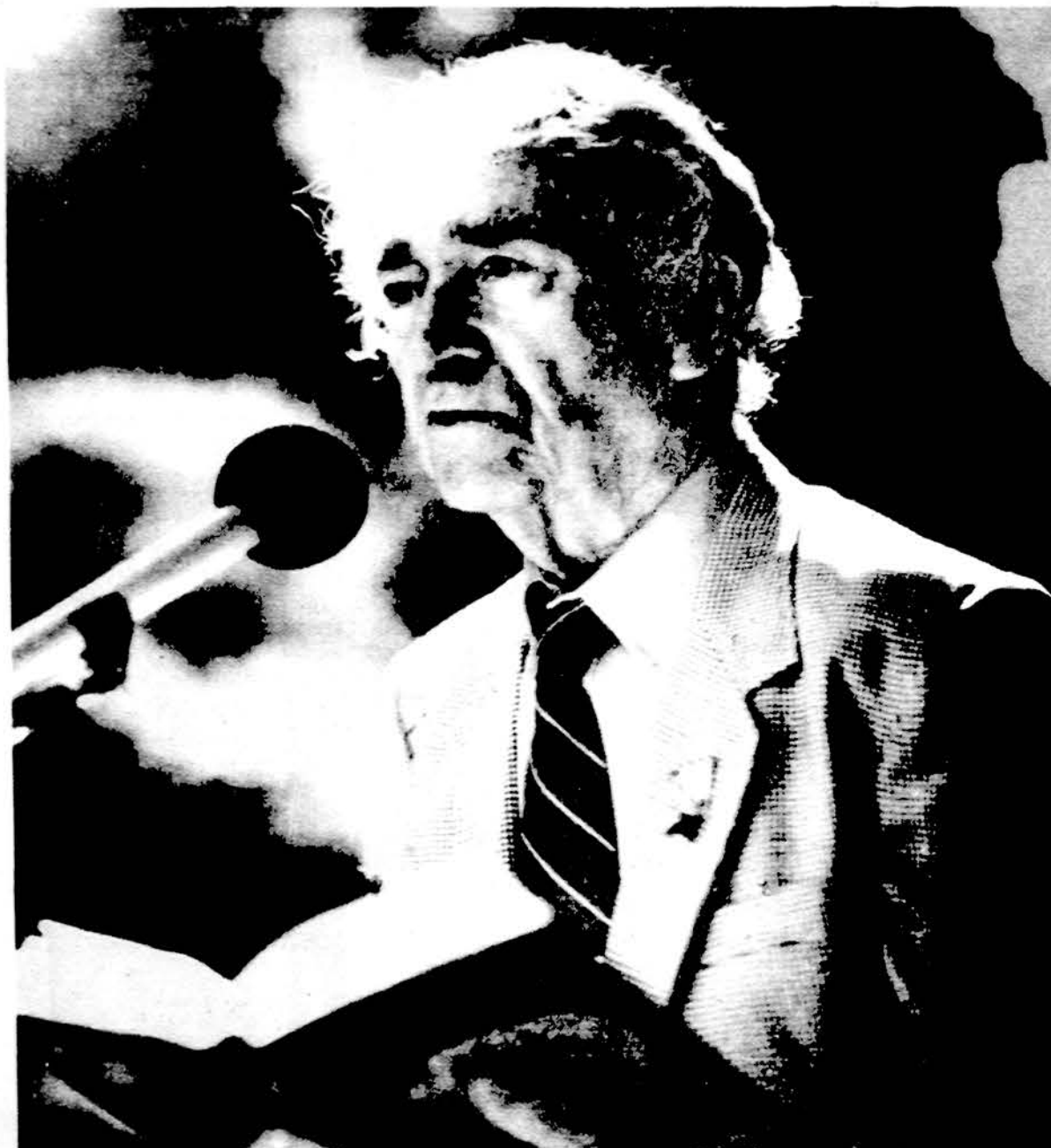
Pateka saulė, ir kartos ateina, o žemė lieka per amžius.
Pateka saulė, ir leidžiasi saulė, ir puola į savąjį gūolį.
Kad patektų iš naujo;
Bėga į pietus ir į šiaurę, sukuriu savo verpetuose vėjas Ir į savąjį ratą sugrįžta...

Dvidešimtojo amžiaus patirtis, ne vien lietuvių, bet ir lenkų, vokiečių ar prancūzų, regis, vėl paliudyta, jog pati talpiausioji forma 2,000 metų Europoje tebelieka Šventraštis. Jos užteko Viduramžiams, Renesansui, gėnės ir mums! Šventoji Knyga kaip impulsų šaltinis, erdvė skleistis tiesiai ir liudyti Kristų.

Jeigu jau taip, tai grįžime į 126-ąją psalmę:

Tie, kur sėja raudodami, nuims derlių dainuodami.
Eina, eina ir rauda, berdami žemėn grūdus,

* Kalba, pasakyta Bernardo Brazdžionio 90 metų sukakčiai skirtame vakare 1997 m. vasario 3 d. Vilniuje.

Grįžęs į Lietuvą Bernardas Brazdžionis skaito savo poeziją.

grįš dainuodami, nešdami savo pėdus.

Tai ir apie mus iš dalies, ir apie visos tautos patirtį amžiaus gale, kažkas iš labai toli, iš didelės ir tamsios senovės, sykiu — beveik

tas pats. Taip veikia amžinas poezijos laikrodis, taip plaka žmogaus širdis, išbeldama savo dūžius.

Kita tiesa, kad didžiųjų moralinių ir filosofinių temų poezija imasi brėsdama, kaip ir žmogus.

Tai irgi bent jau europinės poezijos dėsnis. Prieš Dante Alighieri Italija turėjo Guido Cavalcanti, prieš Bernardą Brazdžionį Lietuvoje buvo Maironis, ir gal jau čia tik mano paties kartojama prieštara — kad Prūsijoje būta didelių

Arnoldo Baryso nuotrauka

Gerosios naujienos dvasia

VYTAUTAS GIRDZIJAUSKAS

• Bernardas Brazdžionis. *ŠIAPUS IR ANAPUS MŪSŲ LAIKO*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997.

Lietuvių literatūra buvo įprasta skirstyti į dvi dalis: čia, Lietuvoje, egzistuojančią ir sukurta anapus Okeano. Bernardo Brazdžionio naujoji poezijos knyga *Šiapus ir anapus mūsų laiko* irodo, kad taip nėra: gyvuoja viena vienintelė lietuvių literatūra. Beveik visi šios knygos eilėraščiai, rašyti per pastaruosius metus anapus Okeano, buvo sudėti į vieną vietą ir išleisti Lietuvoje, Rašytojų sąjungos leidykloje. Nors knyga dar kvepia spausdėvės dažais, nemenka tiražo dalis šiuo metu jau skaitoma Santa Monica, Kalifornijoje. Tai dar vienas patvirtinimas, kad pasaulis sumažėjo, pasidarė jaukesnis, gal ir suprantamesnis — visi esame netoli kito.

Naująją poeto knygą, kaip ir kone visą ankstesnę jo kūrybą yra smelkte persmelkusi Evangelijos, tikėjimo dvasia. Didžiąją dalį pirmojo skyriaus kūrinių galima laikyti įkvėptais pranašo pamokslais, sakomais iš aukštos tribūnos didelėms minioms. Bet čia pat yra ir tokių, kuriuos magą kuždėti vienuose kaip sakralinius tekstus arba maldas. Toks ir šio skyriaus pavadinimas „Muzica sacra terrae Deis“. Išskirtinė šios knygos savybė būtų galima laikyti ir tai, kad ankstesnei poeto kūrybai būdingą nostalgijos, Tėvynės meilės temą keičia „terra humanis“ įvaizdis. Antrojo didžiojo skyriaus pavadinimas tai patvirtina: „Musica profana terrae humanis“. Bet tai nereiškia, kad Lietuvos reikalai pamiršti. Toli gražu, tik čia daug daugiau intymumo, jaukumo, paprastu-

mo. Ryškiausiai šios nuotaikos išrutuliotos skyrelyje „Prie židinio“:

Vakaras visus takus aptraukė,
O tyla tokia gili, tokia rami...

Labai gera pasisildyti prie ugnelės, kelius apsiklojus motinos skara, klausantis Vakarinės. Bet ši tyla gerokai apgaulinga. Juk tauta iškentėjo tiek kančių,

Bernardas Brazdžionis su Salcininkų vidurinės mokyklos mokiniais ir mokytojomis.

Lietuva šventė Brazdžionio 90-ąsias gimimo metines

poetų prieš Donelaitį.

Nuo pat jaunumės Brazdžionis skyrėsi nuo daugelio giedojusių, kad pro formalinius ūkus brėžėsi moralinės ir filosofinės temos. Jeigu ne šitai, poetas ir būtų likęs vien poetinių struktūrų laisvintoju.

Lietuvių poezija ir dvidešimtojo amžiaus Europos poezija, — jos viduje nuolat „grumiasi“ kelios struktūros. Pagrindinė poezijos reforma gal ir yra ta, kurią Česlaw Milosz vadina „ketvirtąja sistema lenkų poezijoje“. Tai yra ritmo, nekilančio nei iš skaičiuojamų skiemėnų, nei iš kirtio, ieškojimas. Taikyti ją pradėjo avangardinės šimtmečio pradžios mokyklos, dauguma poetų priėmė ją po Antrojo pasaulinio karo. Bernardui Brazdžionui tai nebuvo sunku, nes jau prieškariniuose jo eilėraščiuose, pavyzdžiui, „Preludus į Kristaus gyvenimą“, padėti tokios reformos pamatai. Kiekvianu atveju frazė moduliuojama vis kitaip, pagal poeto temperamentą. Dingo aiškios formulės. Ši sistema egzistavo baroko poezijoje; romantikų eilėse tos pačios Biblijos metrinio ilgių moduliacijos.

Taigi pradžioje minėtoji forma ir antifirma. Jochen D. Range Meunchen'o universiteto profesorius, Jono Brekūno didysis tyrinėtojas ir leidėjas, ne per seniausiai viešėdamas Lietuvoje, taip suformulavo (klausiamas apie Bibliją): „Tai ne tik paminklas, tai stulpas, aplink kurį telkiasi tauta, jos kalba, tikyba, dvasinė kultūra, viskas. Ir nesvarbu, kad ji nebuvo išleista — ji vis tiek buvo... (Lietuvos aidas 1997. 1. 14, Nr. 8).

Šiuo atveju viskas tinka ir Bernardui Brazdžionui, devyniasdešimtį jo gyvenimo ir kūrybos metų: nesvarbu, kad jo nebuvo Lietuvoje. Jis vis vien buvo. Ir yra.

Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose buvo paminėtos poeto Bernardo Brazdžionio gimimo 90-osios metinės. Visur jis įvardijamas lietuvių tautos didžiuoju poetu.

Daug Bernardo Brazdžionio poezijos gerbėjų ir kultūrinių susirinko į Lietuvos menininkų rūmus, kur įvyko bene įspūdingiausias jubiliatui skirtas vakaras. Jo dalyviai galėjo įsigyti Rašytojų sąjungos leidyklos tik ką išleistą Bernardo Brazdžionio naujos poezijos knygą *Šiapus ir anapus mūsų laiko*. Žodį apie šią knygą tarė Rašytojų sąjungos leidyklos redaktorius Vytautas Girdzijskasis (jo kalbos tekstas, autoriui sutinkant, spausdinamas šiame *Draugo* kultūriniame priede).

Literatūros tyrinėtoja ir kritikė Viktorija Daujotytė kalbėjo apie Bernardą Brazdžionį kaip krikščioniškos kultūros, katalikiškos pasaulėjautos poetą, niekur neįėjusį iš Nemuno tėvynės. Daujotytė nuosekliai peržvelgė Bernardo Brazdžionio kūrybos etapus, apsisotdama prie jo poezijos rinkinių *Krintančios žvaigždės*, *Ženkliai ir stebuklai*, *Kunigaikščių miestas* ir kitų.

Netikėtai rakursu, nauju, dar mažai nagrinėtu kampu į poeto kūrybą pažvelgė poetas Sigitas Geda savo kalboje „Bernardas Brazdžionis kaip avangardo poetas“ (šis tekstas taipgi spausdinamas šios dienos *Draugo* kultūriniame priede).

Įterpdamas savo paties prisiminimų krislus apie susitikimus su Bernardu Brazdžioniu Lietuvoje ir Amerikoje, poeto eiles skaitė aktorius Laimonas Noreika, o jo kolega Ramūnas Abukevičius

Lietuvos menininkų rūmuose, Vilniuje, surengto vakaro paminėti Bernardo Brazdžionio 90 metų sukaktį programos viršelyje — dailininkės Jadvygos Paukštienės (Čikaga) piešinys.

įspūdingai paskaitė „Per pasaulį keliauja žmogus“ ir kitus poeto eilėraščius. Mūsų kompozitorių sukurta daina pagal Brazdžionio eilėraščius dainavo Vilniaus choras, diriguojamas Jurijaus Kalco. Buvo taip pat parodyti fragmentai iš Algirdo Tarvydo kuriamo filmo apie Bernardą Brazdžionį.

Kitą dieną Rašytojų klube, Vilniuje, įvyko Bernardui Brazdžionui skirtas poezijos ir muzikos vakaras „Po aukštaisiais skliautais“. Martyno Mažvydo biblioteka mažuosius skaitytojus pakvietė į vakarą, skirtą Vytės Nemūnėlio sukurta poezijai vaikams.

Menininkų rūmuose surengtame vakare buvo matyti nemažas būrys Vilniuje tuo metu viešinti užjūrio lietuvių — tarp jų buvo ir Lietuvos Respublikos Čikagoje Vaclovas Kleiza.

Algimantas Antanas Naujokaitis

mums už upių ir už girių / kai buvai toli toli...“ Bet graudulį ir nostalgiją toną greit keičia kur kas rūstesnė gaida — suskamba publicistinis žodis apie nelengvą dabartį. Bet nei pesimizmo, nei liūdesio poetas neeskaluoja, o skyrių užbaigia labai prasmingai, net simboliškai „Karaliaus Mindaugo karūna: „...nuo šios dienos tegu kiekvienas Lietuvos pilietis karališką karūną savyje nešio“. Ir galbūt pats lyriškiausias, šviečiausias ir tyriausias paskutinis skyrius „Kaip ryto paukštis“. Nors ir čia yra elegiškų posmų,

bet žodis skambus, rezignacijos nė šešėlio. Kartais sunku atskirti kam kužda poetas, kam išpažįta savo meilė — Moteriai ar Tėvynei. O gal abiem kartu, nes abi tokios artimos, tokios nepakeičiamos.

Poetas švenčia garbingą 90-ies metų jubiliejų, bet mirties artumas jo nė kiek nebaugina. Pradžioje ir beprasmybe negąsdina jis ir kitų, greičiau priešingai — teigia gyvenimą. Mintimis kūryboje autorius sugeba pakilti anapus mūsų laiko, išsivaduoti iš šia-pusinės kasdienės rutinos. Jį stip-

rina ir įkvepia ne tik pradžioje minėta Gerosios Naujienos, bet ir didžiųjų tautos vyrų Mindaugo, Mažvydo, Donelaičio, Vaižganto, Maironio, Putino dvasia.

Imkite ir skaitykite mane!

Kaune pažymėtos Stasio Šimkaus 110-osios gimimo metinės

Vasario 3 dieną Kaune prasidėjo renginių ciklas, skirtas žymaus lietuvių kompozitoriaus Stasio Šimkaus 110-osioms gimimo metinėms. Miko ir Kipro Petrauskų muzikos muziejuje vasario 3 dieną atidaryta kompozitoriaus Stasio Šimkaus 110-osioms gimimo metinėms skirta ekspozicija. Dalis surinktų asmeninių daiktų, baldų, vertingų porcelianinių indų, fotografijų, partitūrų ir kitos dokumentinės medžiagos eksponuojama muzikos muziejaus salėje, nes kompozitoriaus memorialinis muziejus Aleksote yra avarinėje būklėje.

Muzikinio teatro solistai pirmadienį koncerto metu atliko žymaus lietuvių kompozitoriaus Stasio Šimkaus harmonizuotas dainas ir duetas.

Kitą dieną, vasario 4, Muzikinio teatro sodyboje prie kompozitoriaus biusto ir kapo Petrašiūnuose dėtos gėlės.

Stasio Šimkaus 110-ųjų gimimo metinių renginiai taip pat vyko I dešimtmetyje muzikos mokykloje ir Šv. Arkangelo Mykolo (Iguolos) bažnyčioje, kur vargonavo tarptautinių konkursų laureatė Renata Marcinaitė, o eiles skaitė poetas Robertas Keturakis.

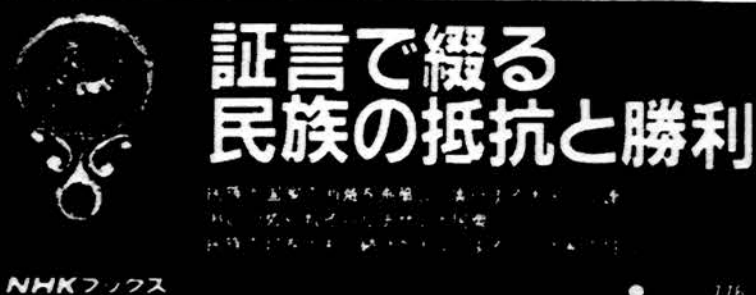
Stasys Šimkus yra surinkęs, užrašęs ir harmonizavęs apie 1,200 lietuvių liaudies dainų, kurios pritaikytos soliniam ir choriniam atlikimui, taip pat sukūręs operą „Pagirėnai arba kaimas prie dvaro“.

Leono Vasauskio nuotrauka

リニア

小園はいかに生き抜いたか

中国大学
畑中幸子 Sachiko Hatanaka

Japonų requiem Sovietų aukoms Lietuvoje

PILYPAS NARUTIS

Tik ką gavau knygą iš Japonijos *Lietuva – kaip mažoji valstybė išsilaikė?* Knyga parašė Chubu universiteto, tarptautinių studijų kolegijos profesorė Sachiko Hatanaka. Pati autorė man atsiųsą knygą autografavo. Ji viena iš pirmųjų užsisakė mano knygą *Tautos sukilimas, I dalis*. Jau porą metų susirašinėju su ja. Ji praleido ilgą laiką Lietuvoje. Pramoko lietuviškai, kalbėjosi su dar gyvais rezistentais ir susipažino su lietuvių kova laisvei atgauti. Šioje knygoje aprašė Lietuvos partizanų atgauti nepriklausomybę. Pati autorė rašo: „Keliant taikingoje Lietuvoje šiandien sunku suprasti, kodėl toji šalis buvo politinių kviirvų tarp didžiųjų tautų auka. Aš dar susepėjau išgauti liudijimus apie panikos laikotarpį, pradėtą jau prieš pusę šimtmečio, iš kelių dar išlikusių asmenybių grįžusių iš Sibiro. Aš buvau sukrėsta, susipažinusi, kokių būdu gimnazistai, mokytojai, studentai ir Katalikų Bažnyčios tikintieji išlaikė tą laisvės žiburį“. Laiške autorė man rašo:

„Spalio pradžioje grįžau ir penktos kelionės po Lietuvą. Kai nebuvau Japonijoje, buvo išleista japoniškai parašyta mano maža knygelė. Aš atsispausau, kad knyga buvo pasiūta be paaiškinimo, koks yra jos turinys. Buvau prašyta, apklašinėjant kentėjusius nuo Sovietų Sąjungos, Japonijai pristatyti kovojusią Lietuvą. Knyga gali būti išversta ir į lietuvių kalbą, jei susidarys lėšų vertimui. Pavadinimas *Lietuva – kaip mažoji valstybė išsilaikė?* ir turinio santrauka yra ši:

1. Į Lietuvą
2. Plungė (pirmieji įspūdžiai iš lietuvių gyvenimo)
3. Lietuvos istorija (pradedant nuo Didžiųjų kunigaikštų iki Lenkijos padalinimo, Rusijos imperijos spaudimas)
4. Lietuvių diaspora (emigracija, lietuviai emigracinėje bendruomenėje, Lietuvos pabunda)
5. Ūkininkų gyvenimo istorija (gyvenimo istorija, KGB, trėmimai, ūkininko gyvenimas po nepriklausomybės)
6. Valstybės panika (trys ultimatai ir valymas, sunaikinimas paskutinių kariuomenės dalinių)
7. Liudijimai (politinis nesusi-gaudymas, klaidingas sprendimas, Merkio šeima po grįžimo iš Sovietų Sąjungos)

8. Tragedija (genocidas, KGB, klišutys Sovietams, ilga kelionė į Sibiro)

9. Žydų dingimas iš Lietuvos

10. Asmenys, kurie pajėgė išlikti (paskutinis Užsienio reikalų ministras, Žemės ūkio ministro žmona, Lietuvos diplomato žmona, karinio vadovo žmona, Lietuvos partizanų vado žmona)

11. Rezistencija (partizanai ir jų aktyvumas, KGB agentai, partizaninis karas, Partizano liudijimai)

12. Pasididžiavimas partizanais (tipiškas kareivis partizanas, partizano kova, tikėjimas į Dievą, seminaristo pasipriešinimas)

13. Intelligentas partizanas (medicinos studento rezistencija)

14. Atsitiktinis susitikimas (gulago inteligentija, Jenisejus Jenos gulage)

15. Gimtojoje šalyje pasilikusi inteligentija (inteligentijos sukilimas)

16. Šviesa niekada neužgeso (Nijolės liudijimas, Katalikų Bažnyčios rezistencija)

17. Atgimimas (pilietio gyvenimas po Sovietų jungo, Sąjūdis, Sąjūdis ir Komunistų partija, Naujos Lietuvos tiesus kelias)

18. 1993 metų vasara (buvusių komunistų pergalė, naujos valdžios užsimojimai)

19. Tautos vienybės ieškojimas

20. Gairės į ateitį, prisipažinimas

Tokia tad japoniškos knygos apie Lietuvą turinio santrauka, kurią pati autorė išvertė į anglų kalbą ir man pateikė vėliausiam laiške.

Autorė Sachiko Hatanaka gimusi 1930 metais Osako mieste. Studijas baigė su daktaratais Tikio universitete ir iš sociologijos – Australijos tautiniame universitete. Po to, profesoriavo Kanazava universitete literatūros fakultete. Dabar ji dirba Chubu universitete tarptautinių studijų fakultete kaip profesorė ir Tarptautinių studijų vadovė kultūrinės antropologijos pagrindu. Parašiusi yra *Tarp koralinių uolų pietų Pacifike, Naujosios Gvinėjos kalnų bendruomenė, Siaurės Rytų Azijos istorija ir bendruomenės*. Ir naujausioji jos knyga, kaip ją NHK (Japan Broadcasting Publications Association) pratar-mėje pristato, yra: „LITHUANIA. How did a small country survive?“ by Chubu University professor Hatanaka, Sachiko. (Išėsa šviesos į 20 amžiaus istorijos paslaptis). Kaip mažoji

(Nukelta į 4 psl.)

Benediktas Januševičius

MIESTO ESKIZAS

išeinu
ir išsinešu kojas
vejuosi taką
toli į kalnus
kur oro mažai
tad nereikia kvėpuoti
šėlsta antys
toks keistas troleibuso pypsėjimas
– kas leido dainuoti apie žolę?
ar tu kada nors ją matei? –
lūžta betoninis balsas
turėklai
upė
bažnyčios ir dūmai

žibintai
– taip, kadaise vienas daigelis
augo prisiminimų šukėj

sausio naktis

1996 06 18

ropoti toliau ar sustot?
nėra ko paklausti
kelrodžių nepažįstu

ne vien pušys lydi mane per pavasario sniegą
ne vien žmonės užmerkia akis
arba ne

badosi
rėsykiomis pakeičia pozas
nukrėsdami dulkes
užkemša sienų skylės
valgo, –
taip man tada atrodė dievai ir elgetos

1996 06 18

ŽODŽIAI IR PLYTOS

negimiau statybininku
ir juo netapau
kol kas
tik žvilgsnis po žvilgsnio
keliauju tekstu
tarsi rudeno gatvėmis
pasiryžęs negrįžti
į savo kailį
į žodžius
į kalėjimą

sakau
gal pagėminti
sumedžiot keletą paukščių
pavyzdinčiai suklįjot juos į sasiuvinį
ir palikt kad apdžiūtų
ilgainiui jie virs raidėmis
ir lips iš sasiuvinio lauk
o aš
mojuodamas rankomis
mėginsiu nors vieną pastvert
grąžinti į vietą

o kas jei tie paukščiai – suskilę
tik plytos sudužę
pabirę

1996 06 10

veidrodyje atpažįstu aikštes bokštus ir jūras
kruopščiai perpiešiu
lauždama pieštuką dreba ranka
piešinyje dar trūksta kai kurių detalių
niekis bus galima pagėminti dar karta
kosti laikrodį jis sako:
metas džiaugtis
po to pasitaiso:
džiūti

klausiu savęs:
kas mezgė šį kvailą piešinį
iš gatvių ir triukšmo
kas primetė dėžučių

vakar užpūčiau žalią mintį –
pavargusių stygą

1996 05 24

stumdau
mėnesius
bures
stogus
nes susigriebiau –
spektaklis baigtas
metas grįžti namo
atsikvėpt ir ištarti:
jau metas

kelionė prailgsta
už lango tirpsta praeiviai
pabosta vakaro triukšmas
pati lovą paklos
prisiglaus:
ir vėl girtas

bet ant kranto jau nieks nebelaukia
išvargusio žvejo

metas grįžti namo
atsikvėpt ir ištarti:
jau metas
kelionė prailgsta
ikyri gatvės

akys
vakaras

1996 01 19

LAIŠKAS

Vidai

baigęs liūdna sekmadienio pasaka
paimk duoną į rankas
pati atkask
ir man atlaužk
eik
ledo liežuviams nuklotu taku
paėmus duonos riekę
atsikask
ir man atlaužk
ir eik
prie upės
neatsigrėždama
nusilenk vandeniui
prisemki pilnas riešučias miglos
pažvelk į dangų
ir eik
prie upės
neatsigrėždama

baigęs
liūdna
sekmadienio pasaka

1996 01 27

lėkštėj garuoja nebūtis
ji užtvindo kambarį
švelniai kedena plaukus
migdo

o taip norėtusi pasprukt
iš paskutinės vakarienos
tyliai užvėrus duris
ir paskutinį vyno gurkšnį
užkasti duonos trupiniu

bedantis košmaras gesina žvilgsnius
– peržegnoja, užneria kilpas

dar syki

1996 05 13

jau žibintui šypsos tamsa
pridusus mylimoji knarkia po stalu
purvas glosto jos plaukus
glosto eilėraščius
gatves

atslinko tyla:
ar palikote man arbatos?

nulis
tik kažkur tolumoj
aidi vienišiaus rašeklis
pinantis kalnus

medžius

veidus

kryžkeles

kartais suklęsta

1995 12 25

JŪS IR JOS

lenkiat pirštus
juose sužymėtos dienos
grąžot rankas
jos skaičiuoja žingsnius
palaukit!

naktis jau

dvi kulkos

prisėlina bailiai

jas sugeria kūnas

šviesa

šoka užgęsta

ešėliai užsidega

juokias ir verkia užgęsta

ašara kiemas įkaušęs praeivis užsidega

– ryt bus kita diena... užgęsta

– galbūt... užsidega

jūsų rankos pakyla ir sklendžia gatve užgęsta

– rytoj? – nustumate užsidega

– kokia?.. – gūžiatės užgęsta

1996 04 28

sustingo rankos
atsignaužė
iškrito žodžiai
belieka
trinti slenksčius
kimšti burnon
prakaitą
ruduo
žiema
vėl ruduo
vėl žiema
pasaka
apie varveklis
pirmąsias naktis
atšildė
bet
ne
rankas

1996 01 06

Benediktas Januševičius yra jauniausias Lietuvos Rašytojų sąjungos narys – jam tik 23-eji metai. Bet jau yra išleides dvi poezijos knygas: *Veidas ir Šaltis*. Pernai jis dalyvavo Poezijos pavasario programoje, suruoštoje Punks, Lenkijos teritorijoje, kartu su kitais lietuvių poetais: Julija Švabaite (iš JAV), Dainium Dirgela, Mykolu Kartiausku bei Punks lietuvių telkinio veikėju, poetu Sigitu Birgelu (kurio kūryba taip pat buvo spausdinta *Draugo* kultūriniam priede). Šie poetai savo lietuviškas eiles skaitė ta proga gausiai susibūrusiems Punks lietuviams, o taip pat ir moksleiviams net šešiose Punks mokyklose.

Vanda Daugirdaitė Sruogienė (1899-1997)

(Atkelta iš 1 psl.)

Iš „Miklino paunksmės“ pratar-
mės žinojau, kad rašydama šią
pjesę Sruoga buvo konsultavęs
mano tėvą, profesorių Igną Jony-
ną. Namuose jisai (tėvas) visada
atsiliepėdavo šiltai apie jų šeimą.

Nežinau, kodėl ir kaip, bet pasi-
taikė p. Sruogienei užteik pas mus
vokietmečiu. Kaip tik tą pavaka-
rę, kai Kauną turėjo užklupti so-
vietų lektuvų antpuolis. Klykavo
sirenos, o po jų dusulingai stene-
dami „ū-ū-ū“ pasigirdo aukšty-
bės rusų bombonesiai. Netver-
damas smalsumu, aš išbėgau pa-
žiūrėti nuo kalno miesto panora-
mos. Anu sūgriaus Soborą. Bet
kažkur dunktelėjo ir nieko efek-
tingesnio nebuvo. Kai aš nusivylęs
grįžau namo, aptikau mamą
ir p. Vandą šnekučiuojantį po-
linksmai koridorių, kur buvo
saugiau nuo stiklų skeveldrų.
Man tai buvo staigmena, nes
mano mama tikrai nebuvo atla-
paširdė. Veikiau uždaro būdo ir
reto atsargumo žmogus.

Tačiau tikroji staigmena manęs
laukė vėliau, po mažiausiai de-
šimties metų, jau atsidūrusiame
kontinente. Ponia Vanda buvo
parašiusi Aidams nekrologą apie
mano tėvą. Koks buvo mano nus-
tebimas, kai jame aptikau pa-
straipą apie jo gyvenimo draugę,
jo vaikų motiną, kurią p. Vanda
aprašė kaip kultūringą, šviesią
asmenybę. Tada supratau, kad jų
čiūskėjimas tą Kauno „bombardavimą“ naktį nebuvo vien pasi-
keitimu meilės mandagyste-
mis, bet žmogiško kontakto
kibirkštis. Ir aš to pagarbos
gesto mamai neužmiršau ir ne-
užmiršiu.

Faktiškai, kai pagalvoju, tokių

Balio Sruogos 40 metų mirties sukakties minėjimas Čikagoje 1985 m. birželio 25 d. Viduryje — jo našlė dr. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, antra iš-
dešinė — dukra Dana Sruogaitė.

naujų sątų susiradimas, ypac
moterų pasaulyje, buvo tapęs.
Vandai Sruogienei antrąją pri-
gimtini. Juk kuo išsiskiria Sruo-
gienės, kaip istorikės, darbas iš
kitų mūsų praeities tyrinėtojų
darbų, jei ne ypatingu dėmesiu
rolei, kurią vaidino praeityje lie-
tuvės moterys. Pradedant istori-
jos vadovėlio gimnazijom laida
(1934), kuo pasižymi jos istorinės
studijos, pasirodžiusios beveik iš-
imtinai *Sėjos* žurnale, jei ne ta
pačia pastanga išryškinti iški-
liausias moterų figūras:

- Žymiausias kunigaikščių
Radvilų moterys;
- Seniausios Lietuvos moterų
atvaizdai;
- Lietuvos Didžioji Kunigaikš-
tienė Elena;
- Steigiamosios Seimo moterys.

Pridėjus prie tų straipsnių
Vandos Sruogienės senų draugių
nekrologus (M. Krasauskaitės,
M. Kubiliūtės) bei šiaip nusipel-
nusių Lietuvos moterų — Vikto-
rijos Gravrogienės, Santelių
Onos Boguckaitės, Onos Kriš-
čiūnienės ir kitų profilius, galime
drąsiai teigti, kad Sruogienės as-
menyje turim autentišką, rimtą
feministę istorikę.

Daug dalykų skiria Vandos
Sruogienės esejistiką nuo neuras-
teninės, tapusios tradicine, femi-
nistinės rašyvos. Negalė-
čiau girti, kad pažįstu ją pakani-
kamai (*Sėjos* neprenumeravau),
bet, mąstant, keli apibendri-
nimai nebūtų prašovu pro šalį.

Pagrindinė kiekvieno istoriko
dorybė nėra būti praeities „žino-
vu“, bet veikiau asmeniu, *suge-
bančiu kelti sau klausimus*. Ap-
tikt baltas dėmes, neištirtus da-
lykus. Atsidūrusiam tremtyje is-
torikui ši pareiga dar svarbesnė
ir sunkesnė. Jam neprieinami
šaltiniai, archyvinė medžiaga,
neretai leidžianti savaime gimt
naujosios praeities. Kad Vanda
Sruogienė sugebėjo pažvelgti į
praeities ūkanas iš skirtingo
regos taško, liudija cituoti teks-
tai. Tikriausiai skirtingi jos
požiūriai žinomi ir buvusiems jos
studentams. Man šia prasme bu-
vo malonia staigmena jos paskai-
ta Montreal'yje.

Nebeprisimenu, kura proga ji-
nai skaitė mums paskaitą Mont-
real'yje apie Žalgirio mūšį.
Sugūžėjome mes salėn, laukdami
tradicinio „exposė“, kaip

naujakrikštas Jogaila kiūksojo
savo palapinė, bamsėdamas ro-
žinius, kai tuo tarpu Vytautas su
savo karais ir totoriais var-
taliojo iš baltų storių vokie-
čius, kad juos bematant kuokom
privotų lėtapėdžiai žemaičiai.
Skersti jų neapsimokėjo, nes
išrengti iki škaplierių jie galėjo
būt parduoti už išpirką užsienio
valiuta.

Ir žinot ką? Vanda Sruogienė
apvylė mus, pagailėdama visu tų
šaukinių mūšio vaizdų. Jos tekstas
aptarė ne tiek mūšį, kiek pasiro-
šimą jam. Tai, kas nūdien vadi-
nama „logistics“ terminu. Ji
nušvietė mums iki šiol neįsivaiz-
duojamą lietuvių sumanumą ap-
sirūpinti ginklais, maisto išteki-
mais, kelių paruošimu ir aplamai
mobilizacijos dalykais. O čia sa-

vaime reikėjo panagrinėti au-
meto socialinę santvarką, rikų ir
laisvųjų valstiečių santykius, ir
prelegentės mintys buvo naujos ir
jdomios.

Neiširtų kampelių, naujų ra-
kursų ieškojimas yra, mano ma-
nymu, stambiaja Vandos Sruogie-
nės raštų išskirtinybe. Antrąją
būtų pačių minčių išsakymo for-
ma. Niekam ne paslaptis, kad
išveijos spaudoj tikrai nestinga
plunksnos darbuotojų, linkusių į
pilstymą iš tuščio į kaurą. O po
to, tą patį „vargelį“ vežiojančių iš
stovyklos į stovyklą, iš sim-
poziumo į simpoziumą. Nors
Sruogienės esejistika imponuoja
savo dydžiu ir įvairumu, nė
vienas tų tekstų nėra parašytas
atkaia ranka, bet rūpestingai,
apgalvotai, dokumentuotai. Dar
viena jos istorinių nagrinėjimų
ypatybe yra tai, kad ji stengėsi
nagrinėti tuos praeities aspektus,
kurie negalėjo būti analizuojami
pavergtoji Lietuvoje. Geriausi to-
kio posūkio pavyzdžiai būtų jos
studija *Steigiamasis Seimas* (1976), bet prie panašaus pobūdžio
projektų tektų priskirti ir memu-
arinį savadą *Balys mūsų at-
siminimuose*. Kaip leidinys, tai
tikrai laiko koroziją atlaikanti ir
ateitį numatanti knyga. Rasit,
vienas reikšmingiausių išveijos
įgyvendintų sumanymų.

Man ir Alfonsui Nykai-Niliū-
nui teko šiek tiek prisidėti prie jo
realizavimo. Pačioj pradinej sta-
dijoj mums teko siuntinėti Sruo-
gės šeimos artimiesiems, drau-
gams ir pažįstams paragini-
mus atsiųst savo prisiminimų
pluoštus. Kadangi buvo suskasta
tai daryti palyginus gana anksti,
kol dar žmonės nebuvo pasenę,
„vaja“ rezultatai buvo visai
neblogi. Faktiškai mudu su Nyka
privilejom padėti Vandai Sruo-
gienei ir veikala redaguoti, bet
laiku susipratom, kad, kaip sako

ma, „tarp kelių auklių — vaikas
be galvos“. Nuostabi p. Vandos
energija, vitališkumas ir darbū-
mas leido jai atlikt tą uždavinį
pačiai vienai, pasigeretinai ir
labai greitai.

Kokį išpūdį galėjo padaryti tas
leidinys Lietuvoje, man nežinoma.
Kazkodel siūlosi prielaida, kad jis
galėjo būt tenykšiam papildomu
paskatu kaupti memuarinę me-
džiagą, apie tenai gyvenančius
mūsų literatūros klasikų (saky-
sime, Vincą Mykolaitį — Putną,
Juozą Grušą ir t.t.).

Visa taip pat ryžtingai apsi-
sprendusi skelbti tai, į ką šnai-
ravo Lietuvos leidyklų prižiū-
rėtojai, Vanda Sruogienė sugebė-
jo išleisti išveijos nemažai Balio
Sruogos kūrinių — *Giesmę apie
Gediminą*, *„Radvilą Perkūną“*,
Sem Benelli „Apsiautalo“ verti-
mą — nepatekusius į Lietuvos
redaguotus Sruogos *Raštus*.

Visa tai ruošė dirvą naujam,
pilnesniam Sruogos raštų kom-
plektui, kurio planą buvo paren-
ęs A. Samulionis, didelis mūsų
poeto talento gerbėjas. Su juo
Vanda Sruogienė ir dukra Dana
Sruogaitė visą laiką palaikė glau-
džių santykius.

A. Samulionio nebėra gyvųjų
tarpe, bet jų aktyvaus bendradar-
biavimo dėka paruošiamieji dar-
bai pilnam Sruogos raštų kom-
plektui baigti. Kas nepradėta, o
faktiškai yra nemažiau svarbu,
tai nedelsiant paruošti išgaubty-
tų iš periodikos pačios Vandos
Sruogienės tekstų savadą. Neiti-
ketina ir beveik apmaudu, kad
kukli, laurų nepasigendantis mo-
kslininkė nėra apie tokį leidinį
pagalvojusi ar bent užsiminus
artimiesiems...

O tačiau toks leidinys galėtų
priminti Lietuvos žmogui ryžtin-
gą, ištvėrimingą ir taurią asmeny-
bę, kuria buvo Vanda Daugirdai-
tė-Sruogienė Lietuva ištikusių
nelaimių sumaištyje.

Gražiausios knygos

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Kaip ir kiekvienais metais,
taip ir šiemet Vilniuje vyko
knygos meno konkursas. Jo
rengėjai — Kultūros ministeri-
ja, Dailininkų sąjunga ir knygų
leidimą finansuškai remiantis
Atviros Lietuvos fondas. Buvo
vertinamos geriausiai apipavi-
dalintos 1996-aisiais metais
išleistos grožinės, mokslinės li-
teratūros knygos, taip pat mo-
kykliniai vadovėliai. Konkurse
su 108 knygomis dalyvavo apie
20 Lietuvos leidyklų.

Tiek konkurso jūr komisijos
pirmininkas dailininkas B. Leo-
navičius, tiek šios komisijos
narys, Kultūros ministerijos lei-
dyklų skyriaus darbuotojas V.
Stepšys pasakė, kad šių metų
knygos meno konkursas nuo
ankstesnių išsiskyrė tuo, kad
pagausiau gražiai, skoningai
apipavidalintų vadovėlių ir kitų
mokykloms skirtų knygų. Bet
pablogėjo vaikų grožinės li-
teratūros leidybos, o kartu ir
ilustravimo reikalai. Jei prieš
kelis metus vaikų knygų
buvo išleidžiama gana daug ir
gražių, tai pernai knygynuose
ju gerokai sumažėjo. Vaikų kny-
gos smarkiai pabrango, daug
kas jų neišgali, nepajėgia nusipirkti, todėl leidyklos, vengda-
mos nuostolių, jų dabar vis
mažiau išleidžia.

Tiesa, konkursui buvo prista-
tytos kelios vaikų literatūros
knygos, bet, pasak jūr komisijos
nario Stepšio, nei viena iš jų
neatitiko konkurso meninių rei-
kalavimų. Užtat pagerėjusiam
grožinės literatūros knygų apipa-
vidalinimas, leidyklų dailininkų
ėmė kreipti dėmesį ju esteti-
nei (o kartu ir prekinėi) iš-
vaizdai, stengtis, kad knyga pa-
trauktų pirkėjų dėmesį, būtų
patogi skaityti.

Jūr komisijos narių balsų
daugumą ir pirmąją premiją
(1,550 litų) pelnė dailininkė E.
Ložytė apipavidalinta, leidyk-
los „Aidai“ išleista, gimnazijoms

skirta chrestomatija *Lietuvos fi-
losofinė mintis*. Šios didelės,
skirtingų pažiūrų filosofų tek-
stus sutelkusios knygos leidimą
finansavo Atviros Lietuvos fon-
do projekto „Švietimas Lietu-
vos ateitį“. E. Ložytė šią
knygą iliustravo ir apipavidali-
no gana išradingai, pasistengė,
kad kuo labiau sutaptų turinys
ir forma, kad jie papildytų vie-
nas kitą.

Patraukia dėmesį antrąją
(1,220 litų) premiją laimėjusi
stora, didelės apimties ir forma-
to Vilniaus universiteto profes-
oriaus Domo Kauno parašyta
Mažosios Lietuvos knyga, išleista „Baltų lankų“ leidyklos ir
apipavidalinta dailininko E.
Karpavičiaus. Kaip ir pridera
mūsų raštijos istorijai, senuo-
sios archyvos nagrinėjantį knygai,
dailininkas ją apipavi-
dalino klasikine forma.

Trečioji premija paskirta dai-
lininkams M. Ladigaitei ir K.
Vildžiūnui, apipavidalinusiems
išveijos lietuvių, pasaulinio
garso mokslininkės Marijos
Gimbutienės knyga *Senoji Eu-
ropa*. Šia knyga išleido Mokslo
ir enciklopedijų leidykla.

Speciali premija už geriausią
mokyklinę knygą paskirta dai-
lininko K. Paškausko apipavida-
lintam E. Bakonio ir R. Virgana-
vičiūtės parašytam vadovėliui
VI-VII klasėms *Senovės istorija*.
Ją išleido leidykla „Lietus“.

Dešimt knygų pelnė diplo-
mus. Du diplomai atiteko pasta-
raisiais metais pagarsėjusiam
knygų dailininkui R. Orantui
už A. Bernoto poezijos knygą
*Šalin užgriuvanti ir už Rainer
Maria Rilke Poezija*.

Daugiausia apdovanojimų (iš
keturiolikos penkis) pelnė dai-
lininkas E. Karpavičius už
„Baltų lankų“ leidyklos išleistas
knygas. Be minėtos Domo Kau-
no *Mažosios Lietuvos knygos*, jis
taip pat skoningai apipavida-
lino vadovą *Barokas Lietuvoje*,

Czesław Milos'o *Lenkų li-
teratūros istorija*, E. Aleksandra-
vičiaus ir A. Kulakausko istori-
jos knygą apie Lietuvos praeitį
Carų valdžioje ir Vytauto P.
Blozės poezijos rinkinį *Ruduo*.
Šio dailininko apipavidalintas
ir leidyklos „Baltos lankos“
išleistas knygas jūr komisijos
pirmininkas B. Leonavičius
apibūdino kaip vieningas žodžių
(tekstų) ir vaizdų (apipavidali-
nimų).

Vis dėlto, kaip ir neseniai pa-
sibaigusioje knygos meno tria-
nalėje, nedalyvavo nei išveijos
leidyklos, nei knygų apipavida-
lintojai. Į konkursą jų niekas ir
nekvietė. Pasirodė, konkurso
įstatuose įrašyta, kad jame gali
dalyvauti tik Lietuvoje iš-
spausdintos knygos. Lyg JAV
esantis grynai lietuviškas lietu-
vių autorių knygas gražiai lei-
džiantis Algimanto Mackaus
knygų leidimo fondas ar kuri
kitą leidykla jau būtų svetimai,
nelietuviškai.

— Skubėjome rengti konkursą,
tai net ir nepagalvojome apie tai,
— teisinosi kai kurie jūr komi-
sijos nariai.

Kada pagaliau imsime griau-
ti dirbtines užvaras tarp Lietu-
voje gyvenančių ir svetur ne
savo noru atsidūrusių lietuvių?
Bent jau meno žmonės čia
turėtų būti pirmieji. Deja...

Tiesa, jūr komisijos pirmi-
ninkas B. Leonavičius užtikri-
nė, kad tai — jau paskutinis
toks neapsižiūrėjimas. Nors
užjūrio leidyklų spausdinimo
technika ir sąlygos gal ir tru-
putį skirtingos, tačiau pataisy-
są konkurso įstatus ir į kitą
knygų meno konkursą pakvies
ir išveijos lietuvių leidyklas bei
dailininkus.

**Franz Schubert
200-osios gimimo
metinės Kaune**

Kauno filharmonijoje prasidėj-
sio kompozatoriaus Franz Schubert
metinės skirtų koncertų cil-
las. Vasario 18 d. vakarą M. K.

Atidaryta „Vasario 16-osios“ paroda Internet'e

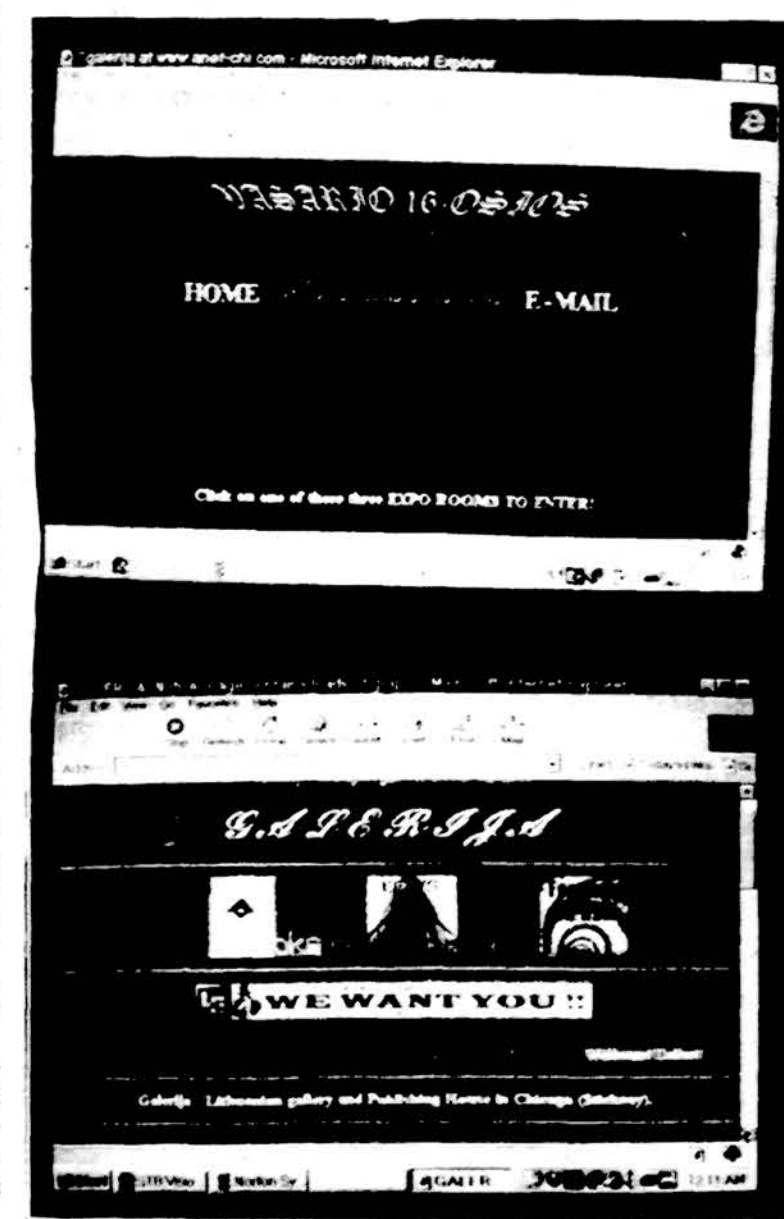
„Vasario 16-osios“ lietuvių
meno paroda Internet'e buvo atida-
ryta sekmadienį, vasario 16
dieną. Ekspozicija tęsis tris mėne-
sius. Jos dalyvauja dailininkai iš
Amerikos, Europos ir Lietuvos,
kurie atsiliepė į „Galerijos“
(Stickney, Illinois) kvietimą.
Paroda padalinta į tris „sales“,
pavadintas didžiųjų Lietuvos
kunigaikščių vardais: Vytauto,
Algirdo ir Gedimino. „Vytauto“
saleje po vieną darbą ekspozuoja
Žibuntas Mikšys, Magdalena
Stankūnaitė-Stankūnienė, Alvy-
das Pakarklis, Marija Strasevičiūtė,
Juozas Brazauskas, Aleksan-
dra Eiva. „Algirdo“ saleje: Juozas
Mieliulis, Elizabeth Whitten
Misunas, Everett Misunas, Snie-
gulė Michelkevičiūtė, Arvydas
Algminas, Edita Nazaraite.
„Gedimino“ saleje: Dorothy Pa-
lekas-Pere, Irena Raulinaitienė,
Audrius Plioplys, Romualdas Pe-
trauskas, Zinas Kazėnas, Nijolė
Baniėnė, Rima Miknevičiūtė ir
Elena Zebrauskaitė-Weir. Šios
parodos Internet adresas: www.100.base.org (arba šis: <http://www.anet-chi.com/galerija/index.html>).

Internet'e veikia ir ankščiau
įsiregistravusi Algimanto Kezio
„Galerijos“ paroda, kurioje greta
gana stambiaus paties Algimanto
Kezio knygų ir fotografijų pusla-
pio ekspozuojami šių dailininkų
meno darbai: Viktoro Vizgirdos,
Čiurlionio kvartetas pirmą kar-
tą Lietuvoje atliko divertis-
mentą iš baletų „Kinietiška
lakštingala“. Penkių šio ciklo
koncertų metu Vilniaus ir Kau-
no muzikantai žadėjo atlikti
daugiau nei 20 kompozitoriaus
sukurtų fortepijoninio, vokali-
nio, kvartetinio ir kvintetinio,
simfoninio bei religinio žanro
kūrinių.

Vasario 17 dieną filharmoni-
joje tenoras Algirdas Janutas,
akompanuojant pianistei Gra-
žinai Ručytei-Landsbergienei,
atliko kompozitoriaus vokalinį
ciklą „Žiemos kelionė“.

Juozas Pautieniaus, Jadvygos
Paukštienės, Viktoro Petravi-
čiaus, Alfonso Dargio, Ados
Sutkuvienės, Veronikos Švabie-
nės, Prano Domšaičio, Telesforo
Valiaus, Eleono Marčiulionie-
nės ir Vytauto Kasulio. Be to,
rodomos Algimanto Kezio sureda-
tos ir „Galerijos“ išleistos
knygos bei monografijos: *The Art
of Viktoras Petravičius* Vol. 1;
Faces of Two Worlds Vol. 1;
*Lithuanian Artists in North
America* (Vol. 2 in the series of
Faces of Two Worlds); *Ona*

*Dokalskaitė; Lithuanian Celebra-
tions* ir *Mykolas Paškevičius*. Šios
programos Internet adresas: ga-
lerija.base.org (arba <http://www.xnet.com/galerija/index.html>). Ji
registruota ir „Yahoo“ puslapiuo-
se. Atsidiarius „Yahoo“ progra-
mą, reikia į langelį įrašyti
„Lithuanian Art“ ir paspausti
„Galerijos“ vardą. Iki šiol į šį
„Galerijos“ puslapį užėjo 1,044
lankytojai. Parodos reikalais
kreipkitės į Algimantą Kezį:
(708) / 749-0888; E-mail: Kezys@msn.com.

Japonų „equiem...“

(Atkelta iš 3 psl.)

tauta, Lietuva, atlaikė 20 am-
žiaus grubumus, būdama ginčų
pagrindu ypatingai suinteresuo-
tųjų didžiųjų šalių per socializmo
revoliuciją, Pasaulinį karą, Rytų
Vakarų Šaltąjį karą, būdama
nuolatineje grėsmėje jos nariams
būti nubausiems, sunaikintiems,
bet jaunimas stovėjo drąsiai prieš
tas didžiasias šalis, ir ypatingas
istorijos išgirstame iš baltiečių,
atkentėjusių ir grįžusių iš Sibiro.
Jie gydos dabar iš slaptytų agen-
tų ir apgavikų padarytų dvasinių
žaidų. Lietuva įjengia ir ateinan-
tį 21-ąjį šimtmetį, kaip ypatinga
20-ojo amžiaus liudininkė“.

Leidėjas: Ando Tatsuo. Leidyk-
la: Nippon Hoso Shuppan Kyokai.
Adresas: 41-1 Utawachō, Shi-
buya-ku, Tokyo, Japan, T-150-81.
ISBN4-14-00776-701331 P850E.

Tai bene pirmoji knyga japonų
kalba apie daug kentėjusią Lietu-
vą. Japoniška parašytos knygos
pirmame puslapyje lietuviškai
įrašyta: *Requiem Sovietų aukoms
Lietuvoje*.

Juozas Paukšteli- literatūrinė premija paskirta Juozui Apučiui

Pakruojos rajono savivaldybės
literatūrinę Juozo Paukštelio
premią skyrė Juozui Apučiui
už romaną *Smėlynuose negali-
ma sustoti*. Pasak komisijos na-
rių, iš penkių kandidatų Juozas
Aputis išrinktas už retą šių
dienų lietuvių literatūroje ro-
mano žanrą, veiksmo geogra-
fiją, turtingą kūrinių kalbą bei
estetinę knygos išvaizdą.

Premija skiriama kas dveji
metai. Rašytojui ji bus įteikta
kovo pradžioje Juozo Paukš-
telio gimtiniėje Tytonyse. Juozas
Aputis — septintasis šios pre-
mijos laureatas. Ankščiau ši
premią buvo paskirta Algirdui
Pociui, Romualdui Granauskui,
Vidmantui Jasukaitiui, Vandai
Juknantei bei kitiems.